

Közép-európai közvélemény:

A demokratikus intézményekbe vetett bizalom a visegrádi országokban

Kelet-közép-európai összehasonlítás

A Central European Opinion Research Group
(CEORG) havi rendszeres közvéleménykutatása

2000 . november

CEORG – Central European Opinion Research Group

A Közép-Európai Közvéleménykutató Társulás (Central European Opinion Research Group, CEORG) három közép-kelet-európai ország, Csehország, Magyarország és Lengyelország egy-egy, társadalom- és közvéleménykutatással foglalkozó intézetének közös vállalkozása. A közös intézmény 1999. január 1. óta működik. Alapítói:

IVVM – Institut pro výzkum veřejného mínění (Csehország)

TÁRKI – Társadalomkutatási Intézet Rt. (Magyarország)

CBOS – Centrum Badania Opinii Społecznej (Lengyelország)

Az együttműködés keretén belül minden hónapban egy, a három országban azonosan megfogalmazott, négy-öt kérdésből álló blokk kerül az Omnibusz kérdőívekre. A kérdések minden hónapban egyetlen témára vonatkoznak. A témák között találunk olyanokat, melyek periodikusan, féléves vagy éves gyakorisággal megkérdezésre kerülnek. Így félévente mindhárom országban, a felnőttkorú lakosságot reprezentáló minta tagjait arra kérjük, értékeljék saját anyagi helyzetüket és az ország gazdasági állapotát, illetve megkérdezzük őket várakozásaikról is ezen a két területen. Ezzel egyidőben azt is tudakoljuk, miként vélekednek saját országuk kormányának és az ellenzéknek a legutóbbi parlamenti választások óta eltelt időszakban kifejtett tevékenységéről, valamint a demokrácia állapotáról. Éves gyakorisággal érdeklődünk a három ország lakosainak a NATO-tagsággal és az európai uniós csatlakozással kapcsolatos véleményéről. A nem állandó kérdések között a legkülönbözőbb, a társadalomkutatás szempontjából releváns témakörök szerepelnek. Az ily módon rendelkezésre álló adatok alapján gyorsjelentések és publikációk készülnek.

Az adatfelvételről

Az adatfelvétel mindhárom országban személyes megkérdezés révén, az egyes országok felnőttkorú lakosságát nem, életkor, iskolai végzettség és lakóhely szerint reprezentáló mintán készül. A mintanagyság Csehországban 1000-, Magyarországon 1500-, Lengyelországban 1100 fős. Az adatok elemzéséből minden hónapban gyorsjelentés készül.

A demokratikus intézményekbe vetett bizalom a visegrádi országokban

A közvélemény-kutatásokban gyakran érdeklődnek az állampolgároknak a társadalom fontosabb, a demokrácia működése szempontjából megkerülhetetlen intézményeibe vetett bizalmáról. Ennek oka, hogy ezeket a bizalmi mutatókat a demokrácia és a társadalom működését, a modern képviseleti demokrácia lakosság általi elfogadottságát jelző adatoknak tartják. A közép-kelet-európai országokban ez annál is nagyobb érdeklődésre tarthat számot, hiszen a kialakulóban lévő, még erőteljesen formálódó politikai és civil intézményrendszer sikerességétől a demokratikus berendezkedés egésze függ. Ez év novemberében három visegrádi országban, Magyarország mellett Csehországban és Lengyelországban is arról érdeklődtünk, hogy e három ország polgárai milyen mértékben bíznak saját maguk által létrehozott és/vagy fenntartott intézményeikben. Arra kértük a minta minden tagját, hogy egy ötfokú skálára vetítve fejezze ki bizalmát vagy bizalmatlanságát a kérdezőbiztosok által felsorolt intézményekkel szemben. A politikai berendezkedés sajátossága folytán Csehországban és Lengyelországban a listára felkerült a Szenátus is, Magyarországon viszont érdeklődtünk az állami hivatalokkal kapcsolatos véleményekről is. Az eredményeket az 1. számú, összefoglaló táblázat tartalmazza.

A demokratikus intézményekkel szembeni bizalommal kapcsolatos lakossági vélemények tekintetében néhány vonatkozásban azonos, más vonatkozásban viszont egészen eltérő kép rajzolódik ki a három országban. A skála-átlagok alapján kialakított csoportokat¹ tekintve elmondhatjuk, hogy a lengyelek általában véve elégedettebbek intézményeikkel, mint a magyarok vagy a csehek. A lengyeleknél ugyanis hat, míg a csehek esetében három, a magyarokat illetően pedig mindössze két intézmény került e mérce alapján a legmegbízhatóbbak csoportjába.

Lengyelországban az alkotmánybíróság áll az első helyen, másodikon pedig a köztársasági elnök, ezt követi a hadsereg, a közszolgálati televízió, az egyházak, valamint hatodikként a bankok tartoznak a lakosság megítélése szerint a legmegbízhatóbb intézmények körébe. Magyarországon is a köztársasági elnök és az alkotmánybíróság intézményében bíznak meg leginkább a kérdezettek, de több intézmény nem került be ebbe a csoportba. A csehek – a magyar és a lengyel lakosság véleményével ellentétben – a közszolgálati televízióban és a helyi önkormányzatokban bíznak meg leginkább, és csak ezek után következik az alkotmánybíróság a sorban.

Míg a lengyelek és a magyarok a köztársasági elnök személyét az egyik legmegbízhatóbbnak tartják, addig a csehek esetében már csak a közepesen megbízható intézményekhez került, abba a csoportba, ahol a hadsereg, a rendőrség, a bíróságok követik a listán. A lengyelek mérsékeltén bíznak a rendőrségben, – a csehekkel ellentétben – a helyi önkormányzatokban, a Szenátusban, valamint a parlament intézményében. A magyar lakosság véleménye ebben az esetben is inkább a lengyelekével cseng össze, amennyiben a közepesnek ítélik a helyi önkormányzatok, valamint a rendőrség megbízhatóságát. A magyarok véleménye szerint ebbe a körbe tartoznak még az egyházak, a bíróságok, az állami hivatalok, ellentétben a csehekkel és a lengyelekkel, a közszolgálati televízió, illetve a hadsereg is.

¹ Az átlagértékek alapján három csoportot alakítottunk ki: 1. A legmegbízhatóbb intézmények (3,24 feletti értékkel); 2, a közepesen megbízható (2,74-3,25 közötti értékkel), illetve 3, a legkevésbé megbízható intézmények csoportja (2,75 alatti skálaértékkel).

Demokratikus intézményeikkel szemben a csehek tekinthetők a legkevésbé elégedettnek: míg esetükben hét intézmény került az általunk kevésbé megbízhatónak tekintett intézmények csoportjába, addig a magyaroknál öt, a lengyeleknél pedig csupán négy. A vizsgálatban szereplő országok lakosai egybehangzóan a kormánnyal, a szakszervezetekkel és a politikai pártokkal a legelégedetlenebbek. A felsorolt, három intézmény közül is a politikai pártok kapták a legrosszabb megítélést, az átlagértékek alapján csak Csehországban nem kerültek a legutolsó helyre (ott utolsó előttiék). A cseheknél és a magyaroknál a legkevésbé megbízható intézmények körébe tartozik még a parlament, valamint a bankok intézménye is. A lengyel lakosság viszont a kormányon, a szakszervezeteken, valamint a politikai pártokon kívül a bíróságokat sorolja még a legkevésbé megbízhatónak intézményeik közé.

1. táblázat

A demokratikus intézményekbe vetett bizalom három visegrádi országban (ötfokú skálán mért pozitív, tehát 'teljes egészében megbízik' és 'inkább megbízik' válaszok együttes aránya az érvényes válaszok %-ában, az érvénytelen válaszok aránya és az érvényes válaszok átlaga)

	Magyarország			Csehország			Lengyelország		
	Inkább megbízik	Nem tudja, nem választott	Érvényes válaszok átlaga	Inkább Megbízik	Nem tudja, nem választott*	Érvényes válaszok átlaga	Inkább megbízik	Nem tudja, nem választott	Érvényes válaszok átlaga
a bíróságokban	33	9	3.10	24	7	2.81	22	9	2.72
az egyházakban	38	7	3.16	23	10	2.53	47	3	3.32
a szakszervezetekben	12	14	2.33	20	15	2.72	18	24	2.66
a kormányban	20	2	2.56	23	2	2.73	17	7	2.53
a helyi önkormányzatokban	37	3	3.09	44	13	3.30	26	8	2.84
a rendőrségben	27	3	2.85	33	2	3.02	35	4	3.01
a köztársasági elnökekben	58	11	3.77	48	2	3.20	56	5	3.57
a parlamentben	18	4	2.62	17	3	2.56	20	9	2.76
a Szenátusban	-	-	-	14	5	2.32	20	12	2.77
a hadseregben	27	9	2.89	34	11	3.13	50	11	3.52
a bankokban	23	7	2.71	12	3	2.25	42	11	3.32
az alkotmánybíróságban	47	11	3.49	39	18	3.28	42	25	3.62
a politikai pártokban	7	7	2.29	7	6	2.28	11	18	2.35
a közszolgálati televízióban	32	6	3.03	50	5	3.41	51	5	3.48
az állami hivatalokban	26	6	3.07	-	-	-	-	-	-

* Az összes megkérdezett arányában